

דף עה.

עין משפט א.ב.ג.

יור"ד סימן קסב פעיף א

א. אסור ללות סאה בסאה ^ב אפי' לא קבע לו זמן לפרעון. וכן כל דבר חוץ ממטבע כסף היוצא בהוצאה ^ג מטעם שמא יתייקרו ונמצא שנתן לו יותר ממה שהלוהו, אם לא שיעשה הסאה לדמים ^ד ויאמר שאם יתייקרו יתן לו אותם דמים.

ב. לא עשאו דמים ונתייקרו, נותן לו הדמים שהיו שווים בשעת ההלוואה, ואם הוזלו נותן לו הסאה ^ה שהלוהו.

הגה: יש מי שכתב דבזה"ז ^ו מטבע של זהב דדינו ככסף ולוין זהוב בזהוב,

ס. ממשנה בב"מ דף ע"ה ע"א. ואפי' לא קצב לו זמן, כ"כ הרא"ש דלא התירה המשנה רק ביש לו, ומש"כ ואני אתן לך לגורן לאו דוקא. ואיסור של סאה בסאה אינו אלא מדרבנן לכן אינה יוצאת בדיינים. וכתב הט"ז בס"ק א' דאם הוא דרך מקח וממכר כלומר שמוכר לו סאה וישלם לו אותה בזמן קצוב סאה אחרת תחתיה שזה קרוב לשכר ולהפסד שאז אפי' בהלוואה בכה"ג אין כאן איסור אלא מדרבנן א"כ כשהוא דרך מקח וממכר מותר לגמרי.

ע. שם בב"מ דף מ"ה כמימרא דר"י שם וכפי' רש"י. והרי"ף והרא"ש שם כתבו דאם אינו יוצא בהוצאה אע"פ שהיתה יוצאת מקודם ונפסלה המטבע הוי ליה פירי ואסור כדין סאה בסאה. ש"ך ס"ק ג'. וצ"ל דבמטבע היוצא בהוצאה אין חוששין שמא יתייקר או יוזל דלא שכיח. וכ"כ הבן איש חי פ' עקב הלכה ז' ע"ש.

פ. מברייתא שם בדף ע"ה ע"א וכרב ששת, ודוקא בהתנה שיפרע לו במעות בלבד, אבל אם אמר שהברירה ביד הלוה לפרוע במעות או בחטים אין התנאי מועיל וזה אפי' גרוע יותר דאם יוזלו החטים ויתן לו מעות הוי רבית קצוצה. פ"ת אות ב' מתשובות בית אפרים.

צ. דבהזלו אסור לתת לו דמים דזה רבית, ודלא כהמחנה אפרים. פ"ת אות ג'.

ק. כתב הש"ך בס"ק ד' דפירוש הדברים אפי' למאן דאסר בזמן הגמ' להלות דינר זהב כדינר זהב היינו משום דבזמנם היו מטבעות הכסף טובים וחשובים ומעט נחושת היה בהם והיה הדינר זהב נחשב לפירי לגביהם, משא"כ בזה"ז שהמטבעות של כסף רובן נחושת א"כ הדינר זהב הוא לפחות ג"כ מטבע. והט"ז בס"ק ב' כתב הטעם דבזמנינו רוב בני אדם יש להם מטלטלין ברשותם של שוה זהב ואם היו רוצים למכרם בזול יכולים למכרם והוי כלוה סאה בסאה ויש לו ללוה מאותו מין דמותר, דאפי' יש לו רק זהוב אחד יכול להלוות עליו הרבה זהובים, אבל בסאה בסאה לא מהני שיש לו מטלטלין רק מזומנים הפירות דאין דרך לקנות פירות רק במזומנים אבל הדרך הוא למכור מטלטלין בעבור שיהיו לו זהובים. לפ"ז אם היה לו מעות מותר ללות סאה בסאה, וצ"ע דלא משמע כן מהפוסקים, כך העיר הבאר היטב באות ג'.

וע"פ דברי הט"ז הנ"ל כתב הרב משה פיינשטיין זצ"ל בספרו אגרות משה חיוור"ד ג' סי'

וכן נוהגין להקל ואין למחות בידם שיש להם על מה שיסמוכו.

הגה: י"א דמותר ללות ככר לחם בככר לחם ר' כמטבע של כסף, מאחר שזה דבר מועט לא מקפידים על כך, וכן נוהגין להקל.

יו"ד סימן קסב סעיף ב

עין משפט ד.

ג. אם יש ללוה מעט מאותו המין שמלוה לו ש' אפי' אין המפתח בידו, לוח עליו כמה ה' סאין לפרוע סאה בסאה, אבל אם אין לו כלום

ל"ז שיכול הלוה הישראלי לפרוע חובו בכסף ישראל לפי ערך השער היציג של הדולר שיהיה בשעת הפרעון ואין בזה איסור רבית, ובספרו של הגאון הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל "אור לציון" חיו"ד סי' ד' הביא דבריו וכתב שטעמו של הרב פיינשטיין זצ"ל כיון שבזמננו בדרך כלל מי שיש לו כסף ישראלי קונה בהם דולרים, לכן נחשב היום הדולר למטבע כסף היוצא שפסק מר"ן בשו"ע שלווין מטבע כסף על מטבע כסף ואין בו איסור סאה בסאה. וכתב שלענ"ד אסור לפרוע חובו בכסף ישראלי בשווי ערך הדולר היציג דהוי רבית קצוצה מן התורה, וכתב שאין ראייה להתיר מדברי הרמ"א מכמה טעמים, חדא שהרי דעת מר"ן לאסור בזה, וכמו שכתב בב"י ועוד אפי' לדעת הרמ"א דוקא זהוב בזהוב אבל מטבע כסף במטבע כסף בשווי זהוב בזה לא התיר, וכאן כשלוה כסף ישראלי הוי מטבע כסף, וכשפורע לו בכסף ישראלי לפי ערך הדולר היציג הוי מטבע כסף בשווי זהוב ובזה יש לאסור. ועוד האריך להביא ראיה לדבריו ע"ש. ועוד כתב דדוקא זהוב בזהוב מותר, אבל דולר בדולר אסור ללות אם אין לו בכל אופן דולר אחד לפחות בביתו דהוי סאה בסאה שהרי הכסף החוקי היום בישראל זה שקלים ולא דולרים, דהגע עצמך אם המוכר לא ירצה לקבל התשלום במכירת חפץ בדולרים רק בשקלים וכי הקונה יכול לחייבו ע"פ חוק לקבל דולרים בודאי שלא יכול לחייבו וא"כ איך נאמר שהדולר הוא הכסף החוקי בישראל ולכן אין ראייה מדברי הרמ"א, וסיים הרב בעצה שהמלוה לא יפסיד שיאמר ללוה שהוא מוכן להלוות לו בתנאי שבכסף הזה יהיה שלוחו לקנות לו בזה דולרים ורק אז הוא מלוה לו אותם ובזה אין איסור רבית ע"ש. ועיין בבן איש חי פ' עקב הלכה ז' שהתיר ללוות מטבע לירא בלירא, ואין חוששין שיהיה ללוה מטבע אחד מאותו המין.

ר. כפירוש רש"י בדף ע"ה ע"א ד"ה לויין, אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם אסור, וכך משמע ממר"ן השו"ע שהשמיט דין זה. ביאורי הגר"א אות ה' בליקוטים.

ש. שם במשנה דף ע"ה וכדמפרש רבי יצחק וכרבי חייא המסייע אותו. וכתב בבן איש חי פ' עקב הלכה ב' דאפי' חיטה אחת ועוד כיון שעיקר היוקר והזול תלוי בחיטים מותר על סמך זה להלוות לחמים ועוגות אפי' הרבה ע"ש.

ת. דבשביל כל סאה וסאה שלוחו אנו רואים הסאה של הלוה כאילו נחלטת מיד למלוה ואם יתייקר ברשות המלוה מתייקר. ש"ך ס"ק ו'. והב"ח כתב דדוקא שיהיה דעתו לכך דאם לא כן, נתכוון אחד מהם לשם רבית ואסור.

ודוקא שיהיה לו מאותו המין, אבל אם היה בידו מעות אף שיכול ליקח בהם כל אותו המין אסור. ש"ך ס"ק ז'. ועיין לעיל באות ה' ובבאר היטב אות ג'.

והט"ז כתב דודאי לכתחילה צריך שידעו שניהם שיש היתר זה כמ"ש הב"ח, אבל בדיעבד אם הלוה סאה בסאה ויש לו אפי' אם הלוה בעצמו לא היה יודע שיש לו סאה כזו בבית

מאותו המין, יתן לו המלוה מעט מאותו המין לפני ההלוואה או ילוהו לו ע"פ דרך היתר, ואח"כ ילוה לו כמה סאין עליו.

הגה: היה ללוה מעט מאותו המין והוא פקדון ביד אחר הרי זה כאילו הוא בידו א, אבל אם אחרים חייבים לו אותו המין לא נקרא שיש לו ב.

הגה: אם יש לו ללוה במקום אחר ואין למלוה דרך לשם, לא נקרא שיש לו ג.

הגה: לוח שאמר שיש לו מעט מהמין הזה, יכול המלוה להלוות לו וא"צ ראייה לדבריו ד.

הגה: מה שמותר להלות לו כשיש לו מאותו המין היינו בסתם, אבל אם המלוה מתנה איתו שאם יתייקרו החטים ישלם לו חטים, ואם יוזלו יתן לו דמי שוויים כשאר ההלוואה אסור ה, דזה קרוב לשכר ורחוק מההפסד.

יו"ד סימן קסב סעיף א
עיין לעיל עין משפט א.ב.ג.

עין משפט ה.ו.ז.

יו"ד סימן קסב סעיף ב
עיין לעיל עין משפט ד

מותר, כיון שנקנה למלוה ע"פ חכמים. משא"כ בהיתר מצד שער שבשוק דאין היתר אלא שידעו שיש שער בשוק דשל אחרים הוא ולא שייך שחכמים יאמרו שזה נקנה למלוה. ט"ז ס"ק ג', ע"ש.

ומש"כ השו"ע דאם אין לו ילוהו, הב"ח חולק ע"ז ופסק דוקא אם נותן לו במתנה או מקנה לו מותר, אבל הלוואה כיון שלהוצאה ניתנה אסור וכ"פ הלבוש. והט"ז כתב דאם הלוה לו כבר סאה ופסק בדרך היתר ודאי יכול להלוות עליה כמה סאין כיון שיש לו סאה ברשותו, ולענ"ד זה כוונת השו"ע ופשוט.

א. ודוקא שהנפקד אינו כופר בפקדון, דאם לא כן בכה"ג שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ולא חשיב כיש לו, כ"כ בספר מקור חיים על השו"ע.

ובביאור הגר"א ציין לגמ' בב"מ ס"ג ע"ב ל"צ וכו' קמ"ל כיוון וכו' משא"כ בפקדון וכדאיתא בפסחים קי"ג ע"א, ועיין ביור"ד סי' רנ"ח סעיף ז'.

ב. כ"כ הב"י וכן משמע מגמ' בפ' א"נ.

ג. הגאון ציין לב"מ ע"ג ע"א המוליך וכו', ובאותו מקום דוקא.

ד. כמ"ש בגיטין ל"ז ע"ב בפרוזבול דנאמן דלא שביק התירא וה"ה כאן. ביאורי הגר"א אות י"א.

ה. מריב"ש בתשובה סי' י"ח.

עין משפט ט.

יו"ד סימן קם סעיף יז

יח. תלמידי חכמים שהלוח זה את זה דברים של מאכל, ונתן לו יותר על מה שלוח ממנו, עד חומש הרי זה מותר^י שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא מתנה.

הגה: ויש מתירין אפי' בהתנו מתחילה כך, ובלבד שיהיה בדבר מועט. מ"מ לא ירגילו ת"ח כך בפני המון עם שלא ילמדו מהם.

עין משפט י.

יו"ד סימן קם סעיף ח

ח. אפי' לבניו ובני ביתו אסור להלוות ברבית^ז, אפי' שאינו מקפיד עליהם ובודאי נתנו לו במתנה^ח, ג"כ אסור.

עין משפט כ.

יו"ד סימן קם סעיף ט

ט. לא יעשה מלאכה לחבירו ע"מ שחבירו זה יעשה עמו אח"כ מלאכה שהיא יותר כבדה^ט. ואפי' לעשות עמו אותה מלאכה עצמה אסור אם זה בזמן שהיא יותר כבדה כגון שזה מנכש עמו בעת שהאדמה יבשה והשני מנכש עמו בעת שהיא לחה.

הגה: אם אחד מלוה מעות לחבירו על זמן מה כדי שיחזור חבירו וילוהו פעם אחרת כמו הזמן הראשון, י"א דאסור^י.

ולא דומה לעושה עמו מלאכה והשני חוזר ועושה עמו אותה מלאכה

ו. מימרא דרב יהודה אמר שמואל וכו' דף ע"ה ע"א, וכתב הב"י דאין לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים שבהם ולא זולתם, והוא מהר"י מיג"ש בתשובה קפ"ה. וחומש זה היינו מלגיו כגון ק' בק"כ, וכתב בעל התרומות דוקא כששניהם הלוה והמלוה ת"ח ולא רק צד אחד.

ז. ממסקנת הגמ' בדף ע"ה ע"א.

ח. וה"ה ללות מהם ברבית אסור. וכתב הש"ך ואפי' אומר לו אני נותנו לך במתנה אסור, ובבני ביתו אע"פ שנותן להם במתנה ואינו מקפיד עליהם ג"כ אסור.

ט. ממשנה בדף ע"ה.

י. ממרדכי סוף פ' איזהו נשך, ותשובת הרא"ש כלל ק"ח סי' ט"ז.

באותו זמן שאינה קשה יותר, שלגבי הלואה שכר הלואה ^ו הוא נוטל. וי"א דמותר אם אינו מלווה לזמן ארוך יותר ממה שהלווה הראשון ^ז.

דף עה:

עין משפט א.

יו"ד סימן קם פעיף ו

ו. אסור להקדים הרבית או לאחר אותו ^מ כיצד, חשב ללות ממנו והיה שולח לו מתנה בשביל שילוהו ^נ, זו היא רבית מוקדמת.

לוה ממנו והחזיר לו מעותיו והיה שולח לו מתנה בשביל כספו שהיה מובטל אצלו, הרי זו רבית מאוחרת ואם עבר ונתן רבית מוקדמת או מאוחרת הרי זה אבק רבית ^ס.

עין משפט ב.

יו"ד סימן קם פעיף יב

יב. לא יאמר המלוה ללוה תודיע לי אם בא איש פלוני ממקום פלוני ^ע.

הגה: וכל שאר רבית של דברים בעלמא אסור, ואפי' לטובת הנאה בעלמא

כ. דבשכר העבודה כגון ניכוש, השני חייב לראשון דינר בשכרו ומה לי פורע לו במעות או בניכוש, אבל בהלואה לא נתחייב הלוה למלוה כלום אלא מעות הלואה בלבד, וא"כ מה לי שנותן לו שכר וזה אסור או שמלוה לו פעם אחרת שגם זה יהיה אסור. ש"ך ס"ק י"ד.

ל. ב"י בשם סה"ת, והמרדכי בשם מהר"ם.

מ. ממשנה דף ע"ה, ורמב"ם בפ"ה מהלכות מלוה, ואפי' שחוב זה היה מעיקרו ממקח וממכר אסור. בן איש חי שם הלכה ו'.

נ. והוסיף הרמ"א ופירש לו בשביל שילוהו, או שזה מתנה מרובה דמסתמא הוי כאילו פירש לו. וכתב הב"י דצ"ע דבפירש לו אם זה הוי רבית קצוצה או אבק רבית. ובעט"ז כתב שזה אבק רבית ואינה יוצאת בדיינים, וכתב הש"ך בס"ק ח' דכן נראה עיקר. ואם היתה מתנה מרובה דבסתמא הוי כאילו פירש ואסור, כתב הב"י דאפשר אף שהיה רגיל מקודם במתנה מרובה אסור.

וכ"ז סמוך להלואה, אבל במופלגת הרבה אין לחוש אפי' במתנה מרובה, אבל בפירש אפי' במועטת אסור אפי' בזמן מופלג. וכשלא היה בכלל רגיל לשלוח לו מתנה אפי' בסתם אסור ובמועטת, וכתב הש"ך דהכל לפי הענין ולפי דעת המשלח. ש"ך ס"ק י'.

ס. מגמ' בב"מ דף ס"ב ע"ב.

ע. ממשנה שם וכפי' הטור. באר הגולה.

אסור פ.

הגה: אסור לקדש אשה בהנאת מלוה ז, כגון שהיא חייבת לו ומרויח לה הזמן, ובזה תתקדש לו.

עין משפט ג. יו"ד סימן קם סעיף א

א. א. צריך ליזהר ברבית ק דכמה לאוין נאמרו בו, ואפי' הלוה הנותנו והערב והעדים ר עוברים.

הגה: אין חילוק בין מלוה לעני או לעשיר.

הגה: הלוה עובר דוקא ברבית דאורייתא, אבל ברבית דרבנן ש אינו עובר אלא משום לפני עוור לא תיתן מכשול.

עין משפט ה. יו"ד סימן קם סעיף יא

יא. לא היה הלוה רגיל להקדים למלוה שלום אסור להקדים לו, ה כל זמן שמעותיו בידו.

פ. מירושלמי סוף פ"ה דקשה הרבית שאף הטובה רבית היא, שהרי מלוה שאמר ללוה ליקח לו ירק מן השוק אע"פ שנתן לו מעותיו הרי זה רבית. ביאורי הגר"א אות כ"ג.

צ. מגמ' קידושין דף ו'.

ק. ממשנה בב"מ ע"ה. והמלוה עובר בו' לאוין, והלוה עובר בג' לאוין, והערב והעדים והסופר עוברים בב' לאוין, והסרסור עובר בלאו דלפני עוור. בן איש חי פ' ואתחנן הלכה א'.

ר. כתב הדרישה דגם הסופר עובר, וכ"כ הרמב"ם, וכל מי שמתווך או מסייע בזה עובר משום לפני עוור. ש"ך ס"ק א'.

ש. וה"ה העדים אינם עוברים ברבית דרבנן אלא על לפני עוור, כ"כ בת"ה. פ"ת אות ג'. ת. מברייתא בדף ע"ה ע"ב ויליף לה מדכתיב "כל דבר אשר ישך" אפי' דיבור. והברכי יוסף הוסיף דזה רק כל זמן שהמעוה בידו, דלא מסתבר בגלל שהלוה ממנו והחזיר לו לעולם אסור להקדים לו שלום. וכתב הרדב"ז סי' תרל"ה דאסור ללוה לפרוע חוב המלוה דזה הוי אבק רבית, ואם עבר ופרע חוב המלוה אינו יכול לנכות חוב זה מההלוואה דקימ"ל אבק רבית אינה יוצאת בדיינים.

וכתב הברכי יוסף דאין ללוה לכבד המלוה בשום מצוה, כגון קריאת ס"ת או פתיחת ההיכל או גלילה וכיוצא משום דאוושא מילתא, והוא מרש"ל בים של שלמה פ"ט דקמא סי' י"א.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאחד שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 05841504777 email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט ז.

ח"מ סימן צז סעיף ב

ב. אסור לנגוש^א את הלוח שיפרעו כשיודע שאין לו, ואפי' להיראות לו אסור מפני שהוא מתבייש בראותו המלוח ואין ידו משגת לפרוע.

עין משפט ז.ט.ג.

ח"מ סימן ע סעיף א

א. אסור להלוות^ב בלא עדים, ג אפי' לתלמיד חכם אלא אם הלוחו על המשכון, והמלוח בשטר^ד משובח יותר.

א. ב. המלוח את חבירו בעדים, ה בלא קנין ובלא שטר אין צריך לפרועו בעדים אלא נאמן בשבועת היסת לומר לו^ו פרעתוך.

עין משפט כ.

ח"מ סימן שלג סעיף א

א. השוכר את הפועלים והטעו^ז את בעל הבית, או בעה"ב הטעה אותם

א. שנאמר לא תהיה לו כנושה, שמות כ"ב, כ"ה.

ב. והמלוח בלא עדים עובר משום לפני עיוור וגורם קללה לעצמו. והוא ממציעא ע"ה והקללה שחביריו של המלוח יאמרו שתובע מה שאינו חייב לו ויקללוהו. סמ"ע ס"ק א' וש"ך.

ג. והגם שת"ח מסתמא לא יכפור מ"מ חוששין שמא מחמת טרדת לימודו ישכח כ"כ בסמ"ע ס"ק ב'.

ד. לפי שנוכר בו סכום ההלוואה משא"כ במשכון, וא"כ ה"ה לכתב יד, ובמהרשד"ם כתב דוקא שטר ולא כתב יד, כ"כ הש"ך בס"ק ב'. ולפ"ז מה שסומכים היום לכתוב בכת"י ולפעמים גם בלי זה צ"ל אולי שהמלוח גומר בדעתו שאם יכפור לו הוא מוחל לו על ההלוואה ולא יהיה לו עליו שום תרעומת כלל. אולם בשו"ת יבי"א ח"ז חו"מ סי' ז' כתב שמה שנהגו להלוות כסף לחבריהם בלא עדים אין להם על מה שיסמוכו עיי"ש.

ה. דאם קיבל בקנין הוי כשטר דכל קנין לכתובה עומד ואינו יכול לטעון פרעתי אלא בעדים. כ"כ הב"י בשם התרומות, והמרדכי בפ"ק דכתובות, וי"ח דנאמן לומר פרעתי גם בקנין בלא שטר. והש"ך פסק כדעת המחבר דאינו נאמן לומר פרעתי נגד עדי קנין.

ו. והוא משבועות מ"א ע"ב ובתרא ק"ע ע"א, וכך פסקו התוס' שם והרי"ף והרא"ש, והרמב"ם בריש פ' י"א.

וכל מקום שנאמן לומר פרעתי נאמן לומר מחלת לי, אע"פ שהמחילה טענה גרועה היא, כ"כ המרדכי בפ' השותפין והרמ"א.

ז. פירוש שחזרו בהם ואמרו לו שכור אחרים. והוא מב"מ ע"ה ע"ב וע"ו ע"ב, במשנה וברייתא שם. ורמב"ם פ"ט משכירות הלכה ד'.

אין להם זה על זה אלא תרעומת ^ה.

הגה: וי"א דאם משך ^ט בעה"ב כלי אומנותו שעושה בהם מלאכה אין בעה"ב יכול לחזור בו ולא הפועל אם הוא קבלן, אבל אם הוא שכיר יום יכול לחזור משום "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים. מיהו יכול בעה"ב לעכב ^י כלי אומנותו ולשכור אחרים.

א ב. במד"א בשלא הלכו ^כ אבל הלכו החמרים ולא מצאו תבואה, או הלכו הפועלים ומצאו שדה שהיא לחה שעדיין א"א לקצור, או ששכרם להשקות השדה והלכו ומצאו שנתמלא מים, אם ביקר בעה"ב מלאכתו מערב לפני כן ומצא שצריכה פועלים הרי הוא אנוס ואין לפועלים כלום ^ל ומה בידו לעשות. אבל אם בעה"ב לא ביקר מערב לפני

ה. ואיזה מהם שבא לחזור הרשות בידו, דבעה"ב יכול לומר לפועל השכר עצמך במקום אחר, והפועל יכול לומר לבעה"ב צא ושכור לך פועל אחר, אלא שיש על החוזר תרעומת בשביל הטורח, ומשמע דאין בו משום מחוסרי אמנה, דלא אמרו כן אלא כשחוזר בדבר שאין בו תועלת כמ"ש הרמ"א בסוף סי' ר"ד דבנשתנה השער אין בו משום מחוסרי אמנה, וכאן ג"כ כשבעה"ב חוזר בו משום שאין לו צורך או שנמצאו פועלים בזול, ולפ"ז החולקים שם בסי' ר"ד חולקים גם כאן וס"ל דיש בזה משום מחוסר אמנה. סמ"ע ס"ק א'. וכתב הש"ך בס"ק א' שאין בזה גם משום שינוי דעת דרק בספינה שפרקה בחצי הדרך וכבר הורגל עמו, בסי' שי"א משא"כ כאן שחוזר בו מיד. ועוד אם בעה"ב או הפועלים אין להם טירחא בחזרת הצד השני כגון שמוצאין מיד אין אפי' תרעומת. וכ"כ הנ"י בשם הרמב"ן.

ט. טור בשם ר"ת בתוס' בב"מ מ"ח ע"א ד"ה והא, והרא"ש שם בפ"ד סי' ט'. ואפי' החזיר הכלים אחר שמשכסם לפועל, מ"מ נחשבת המשיכה לקנין דאין אחד מהם יכול לחזור בו, רק בפועל שאמרו חז"ל שיש לו רשות לחזור אפי' באמצע היום כדי לקיים "כי לי בני ישראל עבדים", ולא עבדים לעבדים, וכמ"ש המחבר בסעיף ג'. וכתב הש"ך בס"ק ב' דכן עיקר כ"א זה. ואם משך החפץ אפי' רוצה לחזור ותהיה ידו על התחתונה אינו יכול. וכתב בהגהות אשרי בפ' האומנים דדוקא משך או עשה קנין סודר אבל התחיל במלאכה לא חשיב קנין וא"כ אפי' התחיל במלאכה הקבלן יכול לחזור בו ותהיה ידו על התחתונה כמו בסעיף ד'. ש"ך ס"ק ד'.

י. והיינו אם עדיין בידו ולא החזירם לו, וכ"כ הב"י בשם תלמידי הרשב"א, וה"ה בפ"ט משכירות הלכה ד'.

וכתב הש"ך בס"ק ה' דדין זה צ"ע וכתב אע"פ שאינו כדאי לחלוק מ"מ נלענ"ד שירא שמים יחמיר בדבר ויחזיר לפועל את שלו.

כ. מברייתא שם ע"ו ע"ב.

ל. כמימרא דרבא שם וכפירושו של הרמב"ם שבעה"ב בעצמו סייר בארעא.

כן את עבודתו והלכו ולא יכלו לעבוד נותן להם שכרן כפועל בטל^מ, שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן, והעושה מלאכה ליושב בטל.

עין משפט ל. חו"מ סימן שלג פעיף ה

ה. בדבר האבד אין חילוק בין קבלן לפועל ושניהם אינם יכולים לחזור בהם^נ אלא א"כ נאנס כגון שחלה הוא^ו או אשתו או בנו, או ששמע שמת לו מת ואז יכולים לחזור.

הגה: מ"מ אינו משלם להם רק שכרם מה שעשו^ע וידם על העליונה.

הגה: חזר בעה"ב לאחר שעבר האונס וקבלם בסתם^פ ועשו אח"כ מלאכתו צריך לשלם להם כל שכרן ואינו מנכה להם דבר.

הגה: גם בלא חזר בו הפועל בחלה או נאנס מנכה לו בעה"ב ימי חוליו או אונסו^ז, וה"ה למלמד שחלה שמנכין לו דמי חוליו^ק.

י"א דאם כבר קיבל הפועל או המלמד את שכרו אין צריך להחזיר

מ. פירוש ששמין מי שהשכיר עצמו למלאכה זו, וכן חמר שהשכיר חמור להביא משאוי כמה היה רוצה לפחות משכרו ולישב בטל ולבוא ריקן.

ועיין בסי' רס"ה בבאר הגולה אות ד'.

והטעם שמשלם להם כפועל בטל משום שבעה"ב פושע הוא, וההליכה היא כהתחלת מלאכה, משום כך אין בעה"ב יכול לחזור בו, ואם חוזר בו צריך לשלם להם כפועל בטל, ואע"פ שאין הפסד ממון לפועל מכח חזרה זו שאף אם לא היה שוכרן לא היה מוצא אצל מי להשתכר, ודלא כעיר שושן. סמ"ע ס"ק ו'. והסכים איתו הש"ך לדינא.

נ. במשנה בב"מ ע"ה ע"ב ובברייתא ע"ו ע"ב.

ודבר האבד. כתב הש"ך בס"ק כ"ג דבשוכר משרת אם יכול לעשות מלאכתו בעצמו לא הוה דבר האבד ואם אינו יכול לעשות בעצמו הוה דבר האבד והכל לפי ראות עיני הדיין. ס. מברייתא ע"ז ע"א.

ובאם היה שכיר ונאלץ לברוח מחמת המגיפה כתב בפעמוני זהב דזה הוה אונס.

ע. טור, והרא"ש בב"מ פ"ו סי' ו', ורש"י בב"מ ע"ז ע"ב ד"ה נותן לו.

פ. והש"ך בס"ק כ"ה כתב דאין נראה לחלק בין הקדים לו שכרו או לא, ובין חזר בעה"ב וקיבלן או לא חזר וקיבלן.

צ. מתוס' בקידושין י"ז ע"א ד"ה חלה שלש.

ק. ונראה דגם במלמד אם חזר בעה"ב וקבלו בסתם, ולא אמר לו לנכות לו ימי חוליו, דצריך לשלם לו שכרו, שאמרינן ממה שלא התנה כשחזר אליו משמע דמחל לו. סמ"ע

ס"ק י"ט.

בנאנס^ר.

הגה: מלמד החוזר בו נקרא דבר האבד^ש. וכן סופר המקבל לכתוב ספר אחד וחוזר בו מקרי דבר האבד.

הגה: המלמדים דינם כשאר פועלים שצריכים להשכים ולהעריב^ה כמו שנתבאר בסי' של"א סעיף א'.

הגה: מלמד אסור לו לעשות מלאכתו עם הלימוד או להיות ער בלילה יותר מדאי, או למעט או להרבות באכילה^א, וכל המשנה ידו על התחתונה ומפטרין אותו.

הגה: השכיר עצמו לזמן יש לו דין פועל, אבל השכיר עצמו ללמד ספר או חצי ספר יש לו דין קבלן^ב. ועיין בסי' של"ד סעיף א'-ד'. ובסי' של"ה סעיף א' בהג"ה מדיני מלמד.

ה ז. בדבר האבוד ובלא נאנס וחזר בו, אם בעה"ב היה מוצא פועלים אחרים^ג לשוכרם כששכר את אלו ועכשיו אינו מוצא הרי זה שוכר עליהם או מטעה אותם^ד.

- ר.** מתשובת מיימוני סוף ספר קנין סי' ל"א, ועיין בש"ך ס"ק כ"ה מש"כ.
- ש.** ה"ה שליח ציבור החוזר בו הוא דבר האבד ואינו יכול לחזור בו. כ"כ בפעמוני זהב. ומלמד הוא דבר האבד כיון שכל רגע שהתינוק אינו לומד הוא פסידא דלא הדר. וסופר המקבל לכתוב ספר ג"כ הוא דבר האבד כיון שספר אחד בב' כתבי יד שונים הוא מקולקל. לפ"ז במלמד אם מעמיד לו מלמד אחר במקומו יכול לחזור בו. ועיין בש"ך ס"ק כ"ו כמה פרטי דינים בדין מלמד.
- ת.** ממדרכי פ' האומנים סי' שמ"ג בשם מהר"ם.
- א.** שם במדרכי בשם הירושלמי במסכת דמאי פ"ז הלכה ג'.
- ב.** כתב בתשובת הרא"ש כלל ק"ד סי' ד', מי ששכר מלמד לבנו לשנה ובתוך השנה מצא טוב ממנו כתב, שאינו יכול להוציאו מתחת ידו תוך זמנו כיון שהתחיל במלאכתו אם אינו פושע בה. ואם חזר בו בעה"ב צריך לשלם לו כל שכרו, כמבואר בסי' של"ה סעיף א' בהג"ה, והביאו הסמ"ע בס"ק ט"ז בהג"ה.
- ג.** כ"כ ה"ה בפ"ט משכירות הלכה ד' בשם הרשב"א, אבל הביא מתלמידי הרשב"א דאפי' לא היה מוצא בעה"ב פועלים אחרים הרי זה שוכר עליהן או מטען, גם בהגהות אשרי כתב מתלמידי הרשב"א. ש"ך ס"ק כ"ח.
- ד.** ואפי' לא התחילו עדיין במלאכה, כיון שהוא דבר האבד. כ"כ הטור והרא"ש, ובקבלן אפי' אינו דבר האבד ולא התחיל במלאכה עדיין מ"מ יכול להטעותו. ש"ך ס"ק כ"ט.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 05841504777 email: minchat.aaa@gmail.com

הגה: ואם היה מוצא פועלים אחרים לשכור והטעה את אלו, צריך ליתן כפי מה שפסק להם בפעם השניה כשעשה להטעותן ^ה.

ה ח. כיצד מטען, אומר להם סלע קצצתי לכם בואו וטלו שתים, עד שיגמרו מלאכתן ואז אינו נותן להם אלא כפי שפסק עמהם בתחילה, ואפי' נתן לידם ^ו השתיים מחזיר מהם התוספת ע"פ הדין.

הגה: פועל שעושה בחנם עם בעה"ב יכול לחזור בו אפי' בדבר האבוד ^ז.

- ה. כיון שעכשיו בשעה שבא להטעותן נמצאו אחרים, לא היה לו להטעותן כיון שמלאכתו יכולה להגמר ע"י אחרים. סמ"ע ס"ק כ"ג. וכ"כ הרא"ש וה"ה שם בשם הרשב"א.
- ו. כתב ה"ה שם זה פשוט מהברייתא שם בע"ו ע"ב בין בנותן יותר בין בפוסק איתו וקל וחומר משוכר עליהן.
- ז. ממהרי"ק בשורש קל"ג אות ב'. אבל פשוט דאם בעה"ב רוצה לתת לו כעת שכר והוא דבר האבד והפועל אינו רוצה אפי' בשכר לעשות, וכגון שהיו מתחילה פועלים אחרים ועכשיו אינו יכול להשיג פועלים אחרים צריך הפועל לשלם לבעה"ב כל היזיקו מדינא דגרמי. כ"כ הש"ך בס"ק ל"א.